

Akademie výtvarných umění v Praze
Studijní program Výtvarná umění
Ateliér Kresba

DIPLOMOVÁ PRÁCE

ZA OKNEM
BEYOND THE WINDOW

Vypracovala: Ilona Koroman
Vedoucí diplomové práce: MgA. Alice Nikitinová,
doc. MgA. Matěj Smetana, Ph.D.
Oponent diplomové práce: MgA. Alexey Klyuykov

Akademický rok 2024/2025

Ve své diplomové práci se věnuji tvorbě cyklu obrazů, ve kterém se snažím zachytit poetiku městské krajiny z různých perspektiv. Impulsem k tomuto tématu byla moje dlouhodobá fascinace městem jako prostorem, kde se setkává anonymita veřejného života s intimitou osobních příběhů. Ústředním motivem se stalo okno, jako symbol hranice i průchodu mezi vnějším a vnitřním světem. Tento motiv mi umožnil vnímat město nejen jako síť ulic a budov, ale také jako živý organismus, za jehož fasádami se odehrávají tiché, skryté příběhy.

Dominantním obrazem cyklu je velkoformátová malba zachycující moderní město z nadhledu. Tento typ pohledu v sobě nese několik významových vrstev. Na jedné straně odkazuje k tradičnímu způsobu zobrazení známému jako ptačí perspektiva, pohledu z výšky na město či krajinu, který má své pevné místo v dějinách umění. Zároveň však tento nadhled evokuje témata moci a kontroly. Divák se ocitá v pozici nadosobního pozorovatele, který má nad scénou symbolickou převahu. Není okamžitě vtahován do konkrétního děje, ale naopak mu je umožněn odstup, může sledovat celek, nebo si aktivně vybírat jednotlivé situace a detaily, kterým věnuje pozornost. Tento typ vizuální zkušenosti připomíná davové scenerie v dílech Hieronyma Bosche, Petera Brueghela a dalších mistrů malířské historie, jejichž obrazy diváka vybízejí k aktivnímu pozorování a postupnému odkrývání vrstev významu.

Zatímco ve středověkých a raně novověkých obrazech mohl být pohled z ptačí perspektivy vnímán jako symbol božské autority, v kontextu současné společnosti dochází k významovému posunu. Náhled je dnes často spojován s technologií a mocí, například s pohledem vojenského dronu sledujícího a vybírajícího svůj cíl. Dronové útoky, které proměnily podobu moderního válečnictví, jsou v mediálním prostoru prezentovány právě jakožto pohledy výběru cíle, který je následně zničen. To, co dříve mohlo působit jako nezúčastněné pozorování, se tak v kontextu těchto zkušeností nabíjí dramatickým novým významem. Proměnu nevinné ptačí perspektivy v pohled dravce tematizoval mimo jiné Alfred Hitchcock ve filmu *Ptáci*. Tento posun zároveň odhaluje obecnější paradox pohledu. Pokud chceme obsáhnout celek, ztrácíme blízkost k jednotlivosti, a pokud se ponoříme do detailu, mizí nám širší rámec. Tato napjatá rovnováha mezi odstupem a blízkostí zůstává v mém cyklu stále přítomná.

Protikladem k tomuto odosobněnému nadhledu se v mé práci stává motiv okna – rámu, který směřuje pozornost k lidské přítomnosti, k intimitě a konkrétním situacím. Okno zde není jen fyzickou hranicí mezi interiérem a exteriérem, ale i symbolickým místem, kde se protíná soukromé s veřejným, vnitřní s vnějším. Zatímco pohled shora reprezentuje distanci a moc, pohled skrze okno je zpomalený, citlivý a subjektivní. Je to pohled člověka, který pozoruje, ale zároveň je sám pozorován.

Tam, kde se v obrazech objevuje okno, dochází k proměně měřítka i atmosféry, místo panoramatu přichází detail, místo dominance vnímavost, místo celku fragment. Okno v sobě soustřeďuje napětí mezi blízkostí a vzdáleností, mezi otevřeností a skrytostí. Nezobrazuje ani čistě město, ani konkrétního člověka ale vztah, který mezi nimi vzniká. V tomto smyslu funguje jako obraz v obraze, jako filtr, zrcadlo i rám. Vede nás k úvaze o samotném pohledu, jeho směru nebo hranicích. Za každým oknem může stát někdo, kdo se dívá ven, do města, do světa. A možná i zpět do „božího oka“.

Motiv okna má v dějinách malby hlubokou a rozmanitou tradici. V klasické malbě najdeme okna nejen jako kulisu, ale jako aktivní součást prostorové kompozice. Například u Jana Vermeera, kde světlo přicházející z boku modeluje scénu a zároveň definuje prostorovou hloubku. U Fra Angelica a dalších raně renesančních mistrů okna často symbolizují duchovní otevřenost nebo propustnost mezi světem pozemským a božským. Ve scénách jako *Zvěstování* je okno zprostředkovatelem poselství, místem přechodu mezi dvěma realitami. S tímto principem prostorového napětí pracuje i Vittore Carpaccio, jehož obrazy často propojují klid vnitřního prostoru s děním odehrávajícím se za jeho hranicí.

Z modernějších autorů mohu zmínit Edwarda Hoppera, u nějž se okno stává hranicí mezi soukromým a veřejným, rámem samoty a ticha. Balthus umisťuje postavy do interiérů s výhledem ven, kde okno funguje jako zrcadlo vnitřního napětí. U Paula Delvauxe se okna a průhledy proměňují v portály do snových krajín oscilujících mezi vědomím a nevědomím. Inspirací pro mě byla také díla Christophera Nevinsona, zejména *A Studio in Montparnasse* (1926), a Felice Casoratiho s obrazem *Dafné (Daphne)*, 1934), jejichž kompoziční řešení jsem ve volné interpretaci využila ve dvou svých obrazech.

Vědomě navazuji na linii figurativní a realistické malby, zejména na tradici předválečného a poválečného realismu. Tato volba pro mě nepředstavuje odmítnutí jiných přístupů, ale spíše intuitivní rozhodnutí o tom, jak nejlépe zprostředkovat témata, která mě zajímají – každodennost, intimitu, prostor a atmosféru. Realistický obraz vnímám jako nástroj kontemplanace, jako médium, které umožňuje zpomalit, zastavit pohled a vnímat to, co by jinak snadno uniklo pozornosti.

Z formálního hlediska mě zajímá rovnováha mezi realistickým zobrazením a malířskou zkratkou. Pracuji převážně s olejomalbou na plátně, která mi umožňuje jemnou modelaci, práci s přechody světla, vrstvení a korekci. Každý obraz vzniká postupně, v několika fázích. Některé kompozice jsem si předem načrtla, jiné se proměňovaly až během samotného malování. Vizualně se snažím zachytit atmosféru místa, ať už jde o město, nebo interiér.

Důležitá je pro mě barevnost, která sjednocuje sérii a zároveň vytváří napětí mezi teplými a studenými tóny, plochami světla a stínu.

Obrazy nevznikají podle jediné předlohy, často pracuji se vzpomínkami, fotografiemi nebo momenty zachycenými při pozorování. Inspirací jsou pro mě různé situace z každodenního života, které samy o sobě nemusí být výjimečné, ale skrze malbu se zpomalují, prohlubují nebo dostávají nový význam. V některých obrazech je patrná určitá stylizace prostoru nebo těla, záměrná zjednodušení či deformace, které používám jako prostředek k vyjádření atmosféry nebo vnitřního napětí.

Celková struktura série není lineární, jednotlivé obrazy spolu souvisejí vizuálně i tematicky, ale zároveň fungují samostatně. Cílem nebylo vytvořit příběh, ale určitý vizuální rytmus, ve kterém se střídají různá měřítka, vzdálenosti a nálady. Někdy obraz přináší pocit klidu a soustředění, jindy spíše napětí a neklid. V tomto smyslu pracuji s obrazem jako s otevřeným prostorem, kde je důležitý nejen samotný motiv, ale i způsob jeho zobrazení, co je ponecháno, co je potlačeno a co zůstává na hranici viditelnosti.